

NOVI OBRED KRIZME*

živan BEZIĆ

Odzivajući se direktivama II vat. sabora da se revidiraju obredi svih sakramenata, a tako i krizme (Sacrosanctum Concilium 71), Sv. Stolica je prošle godine izdala dva važna dokumenta o sv. krizmi.

Prvi dokumenat je apostolska *konstitucija pape Pavla VI* koja počinje riječima »*Divinae Consortium Naturae*«, s nadnevkom 15. VIII 1971 (tiskana u Vatikanu Typis polyglottis Vaticanis, 1971). Konstitucija ukratko iznosi teologiju krizme, njezino biblijsko opravdanje, povijesni pregled sakramentalnih znakova, određuje novu formu za potvrdu i konačno odobrava novi Obrednik krizme.

Drugi dokumenat je novi »*Ordo Confirmationis*«, odobren od Pape, sastavljen od Kongregacije za bogoslužje i objelodanjen 13. IX 1971. Sastoji se od uvoda i pet poglavlja. U I poglavlju izlaže se novi obred potvrde unutar sv. mise, a u II isti obred izvan mise. III poglavlje odnosi se na djelitelje sv. krizme, a IV na potvrdu teških bolesnika. V poglavlje donosi obilje tekstova i čitanja za liturgiju krizme.

Biskupske konferencije pojedinih naroda dužne su do konca 1972. g. prirediti prijevod novog Obrednika, prilagoditi ga duhu i prilikama svojih naroda te dati na odobrenje Kongregaciji za bogoštovlje (Ordo Conf. 16). Novi obred stupa na snagu, po odobrenju Rima, s onim danom što ga odrede biskupske konferencije, ali to ne može biti kasnije od 1. I 1973 (Div. Cons. Nat. str. 10). Tim danom novi obred postaje obavezan za čitav svijet.

Prema Papinoj konstituciji (DCN, str. 4, c i 1 j) svrha je novog obreda: 1) »ut huius sacramenti intima connexio cum tota initiatione christiana clarius eluceret«, zbog čega se kod odraslih obraćenika traži da ovaj sakrament primaju skupa s krstom i euharistijom; 2) »ut sancta, quae significant, clarius exprimant«, da tako kršćanski puk može bolje shvatiti sv. tajne; 3) ut »plena, actiosa et communitatis propria celebratione participare possit«. Dostojno sudjelovanje vjernika u sakramentalnom životu vrhunac je katoličke liturgije.

Da nam pregled obaju dokumenata bude jasniji, prikaz ćemo usmjeriti na: teološku podlogu sv. krizme, njezine obredne novosti i pastoralne implikacije što izviru iz novog obreda.

* Predavanje održano na Prezbiterialnom vijeću.

TEOLOŠKA PODLOGA KRIZME

Pošto je prikazala biblijsko utemeljenje potvrde prema tekstovima Novog zavjeta, konstitucija ističe da je krizma sakrament *kršćanske inicijacije*: »Fideles ut membra viventis Christi, Ipsi per baptismum necnon per confirmationem et eucharistiam incorporantur et configurantur« (str. 5). Ordo Confirmationis također inzistira na inicijacijskom značenju sv. krizme (OC 1). Ona je stvarno potvrda krštenja (confirmatio) i pneumatska nadopuna euharistije (chrismatio), dakle punina pashalnog misterija.

Krizma je *sakrament punine*. Preko nje se vjernici ispunjuju Duhom Svetim, bolje se upriličuju Kristu (»perfectius Christo conformantur«, OC 2; »plene per participationem eucharistiae Corpori Christi inserantur«, DCN 6) i jače privezuju uz Crkvu (»perfectius Ecclesiae vinculantur«, DCN 5), »ad aedificationem Corporis eius« (OC 2). Krizma ima izrazito eklezijalni značaj, naznačuje crkvenu zrelost krizmanika i otvara mu, preko prisutnosti biskupa kao redovitog djelitelja tog sakramenta, katoličke i univerzalne horizonte Crkve. Krizma je sakrament rasta i punine i po tome što rađa većom duhovno-vjerskom zrelošću i traži određeni duševni razvoj kod potvrđenika.

Učinci krizme prije svega su milosni: »speciali robore ditantur«, kako veli konstitucija citirajući Koncil (DCN 5) ili »virtute roborantur«, kako piše Obrednik (OC 2). Tako oba dokumenta potvrđuju staru teološku postavku da je specifikum krizme upravo »gratia roborans«. Naravno, nju prate i ostale tipične sakramentalne milosti: posvećujuća i djelujuća. U dokumentima se također na više mjesta govori kako je potvrda sakrament kojim se prima Duh Sveti s njegovim darovima.

Ponovno je istaknut pečat sv. sakramenta (»character signati«, DCN 5) s njegovim oznakama:

- upriličenje Kristu (Christo configurantur, ib.)
- svjedočanstvo za Krista (veri testes Christi, verbo et opere, ib.),
- apostolat (ad fidem . . . diffundendam, ib.),
- obrana vjere (et defendendam arctius obligantur, ib. 6).

Neizbrisiv karakter potvrde jače se naglašuje i novim likom ovog sakramenta: »Accipe signaculum doni S. S.«.

Začuđuje da ni jedan od ova dva dokumenta ne spominje još jedan učinak sakramenta krizme, a koji je jako živ u suvremenoj katoličkoj svijesti. To je »*opće svećeništvo*« koje nam darivaju sakramenti krsta i potvrde i po kojemu svi vjernici sudjeluju u svećeničkoj službi Kristovoj. Valjda tu istinu ne spominju zato što je već dovoljno naglašena u koncilskim spisima. Sabor je iznosi u dokumentima Lumen Gentium (10,26,31) i Apostolicam Actuositatem (3).

Konstitucija DCN ima teološki značaj i po tome što je nanovo potvrdila staro katoličko učenje da se materijalni znak potvrde sastoji u mazanju uljem krizme i polaganju ruku: »per unctionem chris-matis in fronte, quae fit manus impositione« (str. 9). Konstitucija je još važnija po tome što je za latinski obred uvela *novu sakramentalnu formu*, koja se sastoji u riječima ACCIPE SIGNACULUM DONI SPIRI-

TUS SANCTI (ubuduće, dakle, naša stara zapadna formula »Signo te...« otpada). Zašto je to učinjeno? Papa se je na to odlučio iz historijskih (jer je to najstarija forma), teoloških (jer jasno izražava učinak potvrde) i liturgijsko-praktičnih razloga (jer je kratka). Mislim ipak da je pri toj odluci bio najvažniji e k u m e n s k i momenat. Formula naime Accipe signaculum doni S. S. prastari je lik potvrde kojim se služi istočna Crkva, pa se tako s katoličke strane pokazuje još jedan čin dobre volje.

Moramo istaknuti da u novom Obredniku nalazimo još jednu novost teološkog značaja, a to je *proširenje krizmateljske vlasti* na mnogo veći krug svećenika. Kako znamo otprije, biskup je »minister originarius« sakramenta krizme. On je na Zapadu bio zapravo i jedini djelitelj potvrde. Po novom će obredu izvanredni djelitelj krizme moći biti skoro svaki svećenik. Da stvar bude jasnija, usporedit ćemo nova ovlaštenja sa starom praksom.

Po dosadašnjim propisima, *ex ipso jure* izvanredni djelitelj potvrde bili su: kardinali, opati i prelati nullius, apostolski vikari i prefekti te svi svećenici istočnog obreda. Ex indulto apostolico Pija XII to su još mogli biti župnici i pažupnici za slučaj smrti.¹ Sada pak *ex jure* mogu krizmati još:

- apostolski administratori,
- kapitularni vikari,
- župnici,
- pažupnici, tj. svi oni koji zakonito vrše službu župnika: župni vikari, upravitelji, zamjenici, dušobrižnici iseljenika, personalni župnici, brodski, vojni, tamnički i bolnički kapelani,
- župni pomoćnici, ako je župnik odsutan,
- svećenik koji je odrasloga pripremio za krštenje i krstio ga, ili već krštenoga zakonito primio u zajednicu Katoličke Crkve,
- svaki svećenik koji nije cenzuriran, ako nema gore navedenih osoba.

Važna je još i ova distinkcija: biskupi, administratori, kapitularni vikari, nezavisni prelati, apostolski vikari i prefekti mogu na svom teritoriju redovito dijeliti obred krizme u svim prilikama. Međutim, župnici, pažupnici svih vrsta, župni pomoćnici i ostali svećenici smiju valjano potvrđivati samo u smrtnoj pogibelji vjernika (OC 7c). Za dozvoljenost se pak traži da se najprije pozove biskup, ako je u blizini. Osim toga, pošto je obred obavljen, mora se o tome izvjestiti nadležni župnik, koji će to zabilježiti u matice i naknadno obavijestiti ordinarijat.

Novi obred donosi još jednu novost: u slučaju stvarne potrebe, kad je npr. veliko mnoštvo krizmanika, biskup (i ostali zakoniti djelitelji) može sebi uzeti za pomoć u potvrđivanju jednog ili više *svećenika koji mu asistiraju* na krizmi. U tom slučaju oni primaju posudu sv. ulja iz ruku biskupa i valjano dijele krizmu. Ipak novi Obrednik preporučuje: a) da to budu crkveni uglednici, kao npr. generalni vikar, biskupski vikar ili delegat, dekan ili neki drugi dostojanstvenik; b) neka to bude župnik mjesta, župnici potvrđenika ili svećenik koji ih je pripremio za krizmu (ib.8).

¹ AAS 38, 1946, str. 349—354.

LITURGIJA KRIZME

Sam obred krizme ne kanim ovdje opisivati. Zaustavit ću se samo na *promjenama* koje nam donosi novi obred.

I do sada je bilo preporučljivo da se sv. krizma dijeli pod misom. Sada se preporuča *koncelebrirana misa* svih prisutnih svećenika (OC 13).

Nudi se *obilje svetih tekstova* koji se mogu birati za lekcije, responzorije, verzikule, molitve i ostale dijelove mise (ib.gl.V).

Obnova krsnog zavjeta sada je propisana i daje joj se veliko značenje (ib.23). Biskupske konferencije imaju pravo prilagoditi tekst prilika svoje zemlje.

Potvrdenici se predstavljaju biskupu poimence i stupaju preda nj u prezbiterij. Mlađe predstavljaju njihovi kumovi ili roditelji, a svoje ime mogu izgovarati i sami (ib.21). Odrasli krizmanici predstavljaju se osobno. Ako je veliko mnoštvo potvrđenika, predstavljanje se može izostaviti.

Obratno nego prije, preporuča se da *kum* na krizmi bude ista osoba koja je kumovala na krštenju. Iz posebnih razloga, uz biskupovo odobrenje, na krizmi mogu kumovati svojoj djeci i sami roditelji (ib.5).

Prije krizme nad potvrđenike se *polažu ruke*. Najprije biskup sam, a zatim svećenici-sukrizmatelji (ib.24,25). Taj obred ne spada na bit sakramenta (DCN 9,OC 9).

Nakon krizmenog pomazanja *ne briše se više sv. ulje* s čela. Biskup *ne udara više krizmanika* po licu. Biskupske konferencije mogu po svom nahođenju odrediti neki drugi znak mira (ib.17).

Odrasli krizmanici, njihovi roditelji, rođaci i kumovi mogu primiti *sv. pričest pod obje prilike* (ib.32).

Kako sam već rekao, najvažnija i ujedno bitna promjena jest *novi lik* potvrde izražen riječima: »Primi znak dara Duha Svetoga«. U materiji potvrde (unctio, manus impositio, consignatio) nema nikakve promjene, osim što se krizmenom ulju uz balzam mogu dodati i druge mirisne esencije.

Novi obrednik preporuča da se *sam obred* i misa obavljaju što svečanije (ib.4). Dakako, najbolje je da se krizma dijeli pod misom, i to koncelebriranom, da se tako istakne njihova inicijacijska i sakramentalna povezanost.

Ako se obred obavlja *pod misom*:

- najprije se obavlja bogoslužje riječi, po običaju; čitanja se mogu uzeti iz obreda ili kombinirati s misnima,
- krizma se celebrira poslije evanđelja,
- obred počinje predstavljanjem krizmanika,
- slijedi homilija,
- obnova krsnoga zavjeta (odgovara se u jednini!),
- biskup polaže ruke moleći, sv. šutnja, svi sukrizmatelji polažu ruke dok biskup moli sam,
- potvrđivanje po novoj formuli (ako je više krizmatelja, svi oni primaju sv. ulje iz ruku biskupa),

- molitve biskupa i đakona,
- nastavak mise (nema Vjerovanja),
- potvrđenici mogu donositi darove na oltar,
- sv. pričest pod obje prilike.

Kad se krizmeni obred obavlja *bez mise*, bogoslužje riječi mora se svakako održati. Ne smije izostati skupna molitva Očenaša.

Kad se mora dijeliti sv. potvrda *teškom bolesniku* koji se nalazi in periculo mortis, ako je moguće neka se obavi čitav obred (OC 53). Ako to nije moguće, Obrednik predviđa skraćeni obred (toč. 54 i 55).

Ispovijed bolesnika obavlja se prije krizme, a pričest poslije (ib.52).

Ako stvar nije hitna, valja *r a s t a v i t i* obred krizme i posljednjeg pomazanja (ib.52).

In extrema necessitate čitav se obred skraćuje na samo polaganje ruku, mazanje i izgovaranje sakramentalne forme (OC 56).

Umirućoj djeci, iako nisu došla k razumu, ipak treba podijeliti sv. krizmu, prema kriterijima koji vrijede i za krštenje (ib.52).

III

PASTORAL KRIZME

Dotaknut ću samo neka pitanja.

Kao prvo: *pitanje dobi* krizmanika! Dosadašnja je praksa u selu i gradu bila nešto različita. U gradu se je krizma dijelila djeci od 8 do 10 godina, najčešće odmah iza pričesti (razloge znamo). Na selu: kad stigne biskup. Novi obrednik i nadalje dopušta mogućnost potvrđivanja od 7. godine naviše, ali ostavlja biskupskim konferencijama da one odrede najpogodniju dob (OC 11).

Naša Biskup. konferencija dala je 1. XII 1971. direktivu da se »dijeljenje sv. potvrde odgađa do viših razreda osmoljetke, a kao priprava traži se barem četiri godine redovitog vjeronauka«.² Dakle onako kako sam i ja predlagao u svojoj Pastoralci.³ Nadbiskup Kuharić obrazložio je gornju direktivu ovako: »Primanje sakramenta potvrde zahtijeva od primaoca dublju svijest vjere i ozbiljno prihvaćanje svoga krsnog zavjeta. Potvrđenik mora biti svjestan svoje odluke da zaista snagom Duha Svetoga živi dosljedno svoju vjeru i svjedoči svoje opredjeljenje za Isusa Krista koje će živjeti u zajedništvu Crkve. Razumljivo je da se za takva raspoloženja zahtijeva zrelija dob i ozbiljna priprava«.⁴

U nekim zemljama već je otprije uvedena praksa kasnije krizme (Francuska, Holandija, Njemačka, Italija). U Italiji je još na snazi odredba njihove Biskupske konferencije da se djeca potvrđuju u 10. ili 11. godini (Liturgia, br. 117, g. 1972, str. 17).

Kod nas, dakle, ubuduće treba postupati ovako:

- krizma se po pravilu dijeli u višim razredima osmoljetke, tj. od V do VIII razreda, ili još bolje, kako je to zaključilo zagrebačko svećenstvo, u VII i VIII razredu;
- kao priprava za krizmu mora se barem 4 godine redovito pohađati vjeronauk i obaviti posebna priprava za potvrdu;

2 Zapisnik Biskupske konferencije, t. 19, str. 26.

3 Zivan BEZIC, *Pastoralni rad*. Split 1970, str. 148—149.

4 Službeni Vjesnik nadbiskupije zagrebačke, br. 10, 1971, str. 228.

- krizmu valja odijeliti od prve pričesti;
- biskup bi trebao češće odlaziti na selo radi krizme. Kako je to fizički teško izvedivo, krizma bi se mogla obavljati u dekan-skom središtu ili u jednom mjestu za više sela. Međutim, to stva-ra novu poteškoću: prevelik broj potvrđenika. Izlaz valja po-tražiti u tome da biskup ovlasti asistirajuće svećenike da mu pomognu u dijeljenju potvrde.

Drugo je pitanje *priprava krizmanika*. Čini mi se da se njoj do sada nije pridavala dovoljna važnost, što treba odmah ispraviti. Novi obred-nik naglašava da je priprava krizmenih kandidata posao čitave župne zajednice, osobito roditelja, a najviše župnika (OC 3). Kako ćemo je provesti? Evo nekoliko sugestija:

- sv. krizmu treba u župi najaviti najmanje godinu dana ranije i pozvati sve kandidate da se prijave;
- prije početka katehizacije treba pozvati roditelje kandidata na sastanak;
- neka početak katehizacije bude jedne nedjelje ili blagdana, i to svečanim bogoslužjem, kojemu će prisustvovati svi kandidati, njihovi roditelji i, ako je moguće, budući kumovi;
- vjerska priprava odvija se i u kući (roditelji) i u crkvi (župnik, vjeroučitelji);
- posjet vjeroučitelja obiteljima kandidata;
- pismo župnika, još bolje biskupa, ili pak obojice svakom kriz-maniku i njihovim roditeljima;
- trodnevnica ili devetnica uoči krizme;
- posljednje nedjelje prije svečanosti treba predstaviti kandidate čitavoj župi (u okviru prikladnog bogoslužja);
- tijekom trodnevnice ili devetnice treba obaviti duhovnu obno-vu djece, roditelja i kumova; obnova završava sakramentom po-pokore u obliku pokorničkog bogoslužja.

Kao slijedeće pitanje ističem važnost *suradnje roditelja*. Bez nji-hove pomoći teško će uspjeti priprava za bilo koji sakramenat, a o njoj zavisi i čitav naš vjeronauk. Krizma nam služi i u tu svrhu da skupa s djecom uvučemo u apostolat i duhovnu obnovu i njihove roditelje. Sto-ga je neophodno da ih posjetimo i prije početka priprave i tijekom same katehizacije. Dostavit ćemo im svoje ili biskupovo pismo. Sazvat ćemo ih više puta na roditeljski sastanak, gdje ćemo im dati upute o dužnosti slanja djece na vjeronauk, o načinu kako će ih i sami priprav-ljati za sakramente, o održavanju veza sa župnikom i katehetom, o traženju dobrih kumova i uvjetima za kumstvo, o značenju krizmenih obreda i o njihovu sudjelovanju u njima, pogotovo preko ispovijedi i pričesti i sl.

S roditeljima ćemo podržavati stalni kontakt, pokazujući svoj in-teres za njihovu djecu. Više pažnje valja posvetiti roditeljima zapušte-ne djece, jer u rodnoj kući po svojoj prilici valja tražiti korijenje zla. Bilo bi vrlo lijepo kad bi se uoči same krizme, ili odmah poslije, bis-kup napose sastao s roditeljima, kumovima i krizmanicima.

Pitanje kumova također zaslužuje našu pažnju. Ponajprije moramo istaknuti da i nadalje na krizmi treba da postoji kum (de more adsit, OC 5), a ne kako piše jedan biskupijski list: »Ako nastaju bilo kakve poteškoće, sv. potvrda se dijeli i bez kumova.« Novost je samo to da

službu kuma, uvijek s razlogom i odobrenjem biskupa, unaprijed mogu preuzeti, ako je to korisnije, i roditelji djeteta (OC 5).

Novost je također i to da dosad krsni i krizmeni kum može biti ista osoba. Novi obrednik to čak i preporuča (expedit, ib.5). Kako se to opravdava? Obrednik iznosi samo jedan razlog, i to liturgijske naravi: da se tako bolje označi vez između krsta i krizme. Meni se čini da bismo morali više uzimati u obzir pastoralne razloge. Ako je krsni kum npr. već oronuli starac, odnosno starica, ili ako je kao kum uopće zatajio, zar ne bi bilo bolje potražiti novoga kuma? S druge strane, sasvim je na mjestu: ako je krsni kum bio na visini svoga zadatka i pokazao se pravim kršćanskim kumom, najbolje je da on bude i krizmeni kum.

U vezi s kumstvom, novi nas Obrednik ostavlja u jednoj teoretskoj nejasnoći. Codex Juris Canonici naime razlikuje bitne i legalne uvjete za kumstvo na krizmi, a obrađuje ih u dva različita kanona (795,796). Novi Obrednik tu razliku uopće ne spominje, a za kuma traži općenito da bude »spiritualiter idoneus atque his dotibus praeditus« (OC 6). Zatim nabraja samo tri svojstva: 1) neka je »satis maturus« (što bi značilo da dosadašnje tumačenje »zrelosti« od 14 godina moramo godovno povisiti); 2) da je član Katoličke Crkve i providen sakramentima krsta, euharistije i krizme; 3) da nije cenzuriran. Dakle, od prijašnjih uvjeta nabraja samo neke. Znači li to da ostali prestaju vrijediti?

Međutim, takvom bi se zaključku protivila slijedeća činjenica. Novi Obrednik izričito abrogira samo c. 796, toč. 1. Znači da ostale dvije točke istog kanona koje govore o uvjetima dozvoljenosti, kao i čitav c. 795, koji nabraja uvjete valjanosti, i dalje ostaju na snazi.

No pri tome ostaje još jedna nejasnoća. Naime u t. 2 kanona 796, koja ostaje na snazi, naređuje se da kum mora biti istoga spola kao i potvrđenik, a c. 764 dopušta na krstu i kumove drugoga spola. Sada, kad se preporuča da oba kuma budu ista osoba, može doći do sukoba među propisima. Jer što onda ako je na životu samo kum drugoga spola i krizmanik baš njega hoće za kuma? Ako ga moramo pripustiti kumstvu, zašto onda nije ukinuta i točka 2 kanona 796? Smijemo li ga pak odbiti pozivajući se na tu točku? Mislim da ne smijemo, jer drugi dio iste točke predviđa opravdane iznimke: »nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur«.

Na kraju bih spomenuo još samo jedno pitanje, koje doduše nije ni spomenuto u novom Obredniku, ali mi se čini od velike praktične važnosti i leži mi mnogo na srcu. U posljednje se je vrijeme počela uvoditi *novčana taksa* za krizmenu cedulju. Ona je tobože potrebna za pokriće troškova oko krizme. Braćo, to nikako nije u redu. »Ma kojim se pravnim razlozima mogla i htjela braniti slična praksa, ona s pastoralnog stanovišta zaslužuje osudu, jer na taj način još jedan sakrament pada kao žrtva kumiru mamone«.⁵

Braćo moja, zaklinjem vas Krvlju Kristovom, koja je za nas bila badava prolivena, zaklinjem vas samim pastoralnim trudom (koji inače ostaje uzaludan zbog te veze s novcem), odrecite se tih taksa i ne-mojte komercijalizirati i tu svetinju! Sancta sancte tractanda sunt! Gratis accepistis, gratis date!

⁵ Živan BEZIC, *Pastoralni rad*. Split, 1970, str. 156.